

Marek Gasiński
Wytwórnia Pasz LIRA Krzywiń

Wybrane elementy prawidłowego żywienia samic

W ubiegłym miesiącu przedstawione zostały niektóre zagadnienia dotyczące żywienia oraz postępowania z lochami w czasie laktacji oraz w okresie poprzedzającym bezpośrednio krycie (inseminację).

Celem poniższego materiału jest przypomnienie kilku zasad żywienia oraz organizacji produkcji wybranych grup technologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem młodych loszek przygotowywanych do rozrodu.

Odchów prosiąt-loszek przy matkach

Pierwsze godziny życia to okres, w którym prosięta powinny pobrać od matki pierwszą i najważniejszą dla ich dalszego życia i zdrowia porcję siary. To także czas, w którym należy przeprowadzić pierwszą selekcję nowo narodzonych prosiąt. Jest to niezwykle ważne zadanie w przypadku bardzo licznych i niewyrównanych miotów, bowiem ta, przeprowadzana właściwie selekcja zapewnia prosiętom możliwości prawidłowego i racjonalnego rozwoju. Łatwiej jest dokonać prawidłowej selekcji jeżeli terminy pozostałych oproszeń w danej grupie loch są zbieżne w czasie. Wszystkie słabsze i odstające od pozostałych prosięta należy odizolować od prawidłowo rozwijających się rówieśników i traktować je w szczególny sposób. Jednym z rozwiązań jest odchów ich przy tzw. *mamce*. Na mamkę w grupie typuje się lochę, charakteryzującą się prawidłowym wymieniem i bardzo dobrą mlecznością. W okresie odchowu prosiąt przy mamkach w chwili wystąpienia niesprzyjających warunków środowiskowych, infekcji, nieodpowiednich temperatur otoczenia, niedostatecznej wentylacji pomieszczeń lub nadmiernej wilgotności wskazanym byłoby zastosowanie specjalnych pasz o podwyższonych poziomach łatwo przyswajalnej energii, probiotyków a w szczególności dużej ilości białek pochodzenia mlecznego. Bardzo ważne jest, aby prosięta możliwie jak najwcześniej otrzymały pierwszą paszę, celem nauczania ich pobierania pasz stałych oraz stopniowego przygotowywania przewodu pokarmowego do swoich funkcji życiowych. Pierwsze pasze dla prosiąt przygotowane są z najwyższej jakości komponentów uwzględniając ograniczone możliwości trawienne nierozwiniętego jeszcze przewodu pokarmowego. Zastosowanie najwyższej jakości surowców (w tym również ekstrudatów) gwarantuje wysoką przyswajalność wczesnych pasz a składniki mineralno-witaminowe zapewniają optymalny rozwój młodego organizmu. Proces ekstruzji polega na hydro-baro-termicznej obróbce surowców paszowych zmieniającej ich fizykochemiczne właściwości. W wyniku kilkudziesięciosekundowego działania wysokiej temperatury m.in. usuwane są znaczne ilości tzw. substancji antyżywniowych. Proces ekstruzji wraz i z kondycjonowaniem parą wodną zwiększa przyswajalności składników pokarmowych i przyczynia się do lepszego wykorzystania białka, nie powodując degradacji aminokwasów. Ekstruzja wpływa przede wszystkim korzystnie na wartość odżywczą i strawność produktów oraz ułatwia ich przechowywanie (znaczne obniżenie wilgotności składników).

Odpowiednio dobrane komponenty pozytywnie wpływają na prawidłowy rozwój tzw. garnituru enzymatycznego, przygotowując układ pokarmowy młodego organizmu do lepszego wykorzystania kolejnych pasz, przygotowywanych w oparciu o białko pochodzenia sojowego i zbóż.

Dokarmianie prawidłowo rozwijających się prosiąt paszami stałymi należy rozpocząć około 5-7 doby po urodzeniu. Początkowo prosięta traktują tę paszę, jako nową zabawę i pobierają ją w bardzo niewielkich ilościach. Należy podawać im zawsze świeżą paszę kilkakrotnie w ciągu doby, aby nie traciła ona wartości i atrakcyjności smakowo-zapachowej. Do dnia odsadzenia od matki prosię powinno zjadać dziennie około 0,5 kg paszy. Pobieranie takich ilości gwarantuje dobre przygotowanie układu pokarmowego do trawienia kolejnych pasz i eliminuje zaburzenia funkcjonowania układu trawiennego, charakterystyczne dla okresu okołoodsadzeniowego.

Odchów loszek po odsadzeniu od matek

Prosięta w wieku ok. 28-32 dni, przy jednocześnie odpowiedniej masie ciała w granicach 7-8 kg są w zasadzie przygotowane do samodzielnego życia. Odsadzając zwierzęta od matek należy przeprowadzić kolejną selekcję, tak aby w pomieszczeniach odchowalni, do których są przenoszone były podzielone według masy ciała, kondycji i ewentualnie statusu zdrowotnego. Zwierzęta najśabsze, najmniejsze i odbiegające rozwojem od rówieśników powinny być umieszczane w osobnych kojcach. Te powinny być tak zlokalizowane, aby ułatwiały obsłudze nieustanny monitoring wymagających nieustannej opieki zwierząt. W kojcach tych należy codziennie przeprowadzać selekcję, ta grupa zwierząt musi otrzymywać paszę prestarter „do woli” do okresu około 2 tygodni po odsadzeniu. Dla ułatwienia prosiętom procesu aklimatyzacji i adaptacji do nowych warunków oraz w celu zmniejszenia różnicowania się zwierząt i eliminowania sytuacji stresowych, determinujących układ immunologiczny prosiąt powinno się stosować w tym okresie pasze wysokoenergetyczne z dodatkami stabilizującymi mikroflorę przewodu pokarmowego.

Odchów loszek do masy ciała ok. 30 kg

W tym okresie następuje zmiana z paszy prestarter na paszę starter. Powinna ona być przeprowadzana stopniowo, np. od około 12 dnia po odsadzeniu rozpoczyna się podawanie prosiętom obu mieszanek, najpierw w proporcjach 3:1, następnie 1:1 i ostatecznie 1:3. Taki system pozwala na stopniowe przystosowanie przewodu pokarmowego do trawienia nowej mieszanki. Receptura pasz typu starter przygotowywane są na bazie bardzo dobrej jakości komponentów pochodzenia sojowego, o podwyższonej strawności z dużym udziałem zbóż ekstrudowanych. Gwarantuje to zdecydowanie lepsze wykorzystanie białka podawanego zwierzętom w tej paszy. Odpowiednio dobrane składniki mineralno-witaminowe muszą zabezpieczyć wszystkie podstawowe potrzeby bytowe rosnącego młodego organizmu. Ponadto, w tym okresie wszelkie niekorzystne warunki klimatyczne, liczne sytuacje stresowe oraz zmiany wywołane chorobą, można rekompensować zwierzętom dodając do ich pasz dodatki energetyczno-witaminowe oraz probiotyki.

Żywienie loszek starszych do masy ciała ok. 60 kg

Po uzyskaniu masy ciała ok. 30 kg organizm zwierząt powinien być przygotowany do trawienia niemal wszystkich komponentów zawartych w kolejnej paszy. Jest nią pasza typu grower, która musi być jednocześnie źródłem bardzo dobrze przyswajalnego białka, energii na odpowiednio wysokim poziomie oraz dobrze zbilansowanej dawki witamin i składników mineralnych. Ze względu na stosunkowo niski poziom energii w ziarnach zbóż zaleca się, w tym okresie niewielkie natłuszczenie pasz, które także korzystnie wpływają na ilość pobieranej paszy, poprawiając, tym samym, dzienne przyrosty zwierząt. Niezbędny jest w tym okresie dodatek zakwaszaczy poprawiających strawność składników pokarmowych, zabezpieczających jednocześnie organizm przed zaburzeniami przewodu pokarmowego.

Żywienie loszek reprodukcyjnych

Loszki przeznaczone do dalszej hodowli powinny otrzymywać specjalnie przygotowaną paszę, która pokrywa w pełni zapotrzebowanie mineralno-witaminowe tych samic oraz pozwala zapobiegać nadmiernym przyrostom. Pasza ta powinna być podawana zwierzętom, od masy ciała 60-70 kg do około 130 kg, w ilości do 2,0 kg, najlepiej w dwóch odpasach. W zależności do systemu produkcji w danym obiekcie (fermie) oraz warunków utrzymania i tzw. systemu prowadzenia loszek reprodukcyjnych, paszę dla tej grupy technologicznej można podzielić na trzy etapy: do 60 kg, do 90 kg i od ok. 90 kg do chwili pokrycia. Taki system, aczkolwiek optymalny w aspekcie hodowlanym jest w rzeczywistości trudnym do zrealizowania w tzw. praktyce hodowlanej; w efekcie niemal niespotykanym. Według większości funkcjonujących założeń hodowlanych loszek powinny być inseminowane po raz pierwszy kiedy osiągną masę ciała około 135-150 kg i są wówczas w wieku 210-230 dni. Od chwili wystąpienia rui, poprzedzającej tę, w której samice będą inseminowane zalecane jest podawanie paszy flushingowej lub specjalistycznych preparatów flushingowych, zawierających łatwo przyswajalne białko, energię oraz wysoki poziom witamin oraz mikro- i makroelementów, ściśle związanych z tym okresem fizjologicznym. Odpowiednio dobrane i zbilansowane ww. składniki powodują: zapobieganie deficytowi białkowo-energetycznemu w przyszłym cyklu rozrodczym, lepsze przygotowanie loszek do wejścia w ruję, większą ilość produkowanych i wydzielanych komórek jajowych, prawidłowe przygotowanie macicy do zagnieżdżenia się w niej zarodków, uzyskanie bardziej widocznych objawów rujowych. Program *flushingowania* loszek umożliwia uzyskiwanie: większej ilości żywo urodzonych prosiąt, bardziej wyrównanych miotów, większej wagi urodzeniowej i tym samym odsadzeniowości prosiąt oraz lepszą efektywność krycia.

Żywienie loch w okresie tzw. niskiej ciąży

Odpowiednio zbilansowana pasza dla loch niskoprosnych powinna zaspokajać stosunkowo niewielkie potrzeby bytowe tych zwierząt. Mieszanka podawana w ilości 2,0-2,5 kg na sztukę, na dzień najlepiej w dwóch odpasach, ma między innymi za zadanie nie dopuścić do nadmiernych przyrostów wagowych, zaspakajając całkowicie ich specyficzne zapotrzebowanie. Szczególną uwagę w tym okresie należy zwrócić na poziom włókna w paszy (zalecany 6 – 12 %). Jego zadaniem jest między innymi zapewnienie samicom tzw.

sytości fizycznej, poczucia wypełnienia przewodu pokarmowego a w konsekwencji wyciszenie i uspokojenie ciężarnych samic. Poziom żywienia w tym okresie powinien uwzględniać przede wszystkim kondycję ciężarnych loch. Przekarmienie samic w tym newralgicznym dla nich okresie może doprowadzić do ograniczenia pobierania paszy w trakcie laktacji.

W pierwszych tygodniach ciąży należy koniecznie poprawić kondycję słabszych, wycieńczonych przebytą laktacją loch. Szczególnie wtedy, jeżeli jej spadek w okresie laktacji, spowodowany był obniżonym pobieraniem paszy w okresie karmienia prosiąt. Pobranie paszy w tym systemie można zwiększać niemal wyłącznie indywidualnie, szczegółowo monitorując i kontrolując kondycję samicy. Zapewnia to utrzymanie tej ostatniej na możliwie niezmiennym poziomie w ciągu całego cyklu rozrodczego.

Żywnienie loch w okresie tzw. wysokiej ciąży

Zmiana paszy na mieszankę dla loch karmiących, powinna nastąpić około 3 tygodnie przed planowanym oproszeniem. Najczęściej spotyka się, w praktyce, stosowanie tylko jednej paszy dla loch w ostatnim okresie ciąży, rzadziej spotyka się w praktyce rozdział na dwie pasze: dla loch tzw. wysokoprosnych i karmiących. W tym systemie zmiana na mieszankę dla samic karmiących odbywa się nie w 85-90 dniu ciąży, ale dopiero w dniu oproszenia. W okresie ostatnich tygodni ciąży następuje najbardziej intensywny wzrost i rozwój płodu, dlatego podawana pasza musi uwzględniać i zapewniać szybko rosnące potrzeby płodu oraz także nie mniejsze zapotrzebowanie bytowe loch.

Paszę podajemy samicom w ilości nie przekraczającej 3,5 kg na dzień, w dwóch lub trzech odpasach. Na 2 do 4 dni przed planowanym oproszeniem zmniejszamy dzienną dawkę pokarmową do ok. 2,0 kg (czasem i mniej) na sztukę ograniczając tym samym ryzyko wystąpienia ewentualnych komplikacji okołoporodowych. Należy również pamiętać, że stosowana w tym okresie pasza dla loch musi zawierać wysoki poziom energii niezbędnej organizmowi samicy w czasie porodu i w okresie laktacji.

Istnieje wiele tzw. szkół żywienia świń i choć fizjologia hodowanych zwierząt oraz ogólnie pojmowane procesy metaboliczne pozostają niezmiennie nieustannie zmieniają się pewne zasady żywienia, pojawiają się kolejne innowacyjne rozwiązania w kwestii przygotowywania oraz dostarczania zwierzętom pasz.

Pojawia się wiele nowych technologii produkcyjnych poprawiających strawność pasz i wykorzystywanie oraz przyswajalność poszczególnych surowców. W końcu pojawia się też w ofertach firm paszowych wiele nowych niestosowanych dotychczas dodatków paszowych i substancji, których główną rolą jest zwiększenie produktywności użytkowanych zwierząt oraz poprawa zdrowotności stad i optymalizacja kosztów produkcji.